

СЕКЦІЯ ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

УДК 339.923:061.1ЄС (043)

Булатова О. В., кандидат економічних наук, професор

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ЄС

З урахуванням динамічного розвитку геополітичної ситуації і розширення ЄС особливого значення для збалансованого і гармонійного розвитку континенту набуває реалізація регіональної політики, імперативом якої є реалізація концепції «Європа регіонів», в якій регіон розглядається як найважливіший резерв внутрішньої єдності європейської інтеграції.

Територіальні диспропорції, що мають місце в європейському співтоваристві, досягли значних масштабів. На проблемних територіях проживають близько 40% населення ЄС). У той же час регіони Великобританії (Лондон), Німеччини (Гамбург, Дармштат, Бремен), Бельгії (Брюссель, Антверпен) і ряд інших значно перевищують середні показники розвитку регіонів в Європі. Лідуючі позиції серед найбагатших регіонів ЄС займає Лондон. Серед бідних регіонів виділяються регіони Греції, Іспанії, Португалії. Слід особливо відзначити, що і в рамках окремої країни спостерігаються диспропорції регіонального розвитку.

Основними принципами регіональної політики, яка реалізується в ЄС, є: субсидіарність, децентралізація, партнерство, програмування, концентрація, адиціоналізм і компліментарність:

субсидіарність є суспільно-політичним принципом, згідно з яким суспільні одиниці мають право і зобов'язані вирішувати ті проблеми, які не в змозі вирішити більш низові структури;

децентралізація розглядається через призму перерозподілу повноважень регіонів з метою їх ефективного використання і розвитку місцевих ініціатив. Реалізація даного принципу дозволяє розмежувати повноваження різних рівнів управління, оптимізувати рішення проблемних аспектів на місцях і, в поєднанні з субсидіарністю, підвищити відповідальність регіонів при активізації їх ініціатив;

принцип *партнерства* полягає у тому, що реалізація будь-яких практичних задач, які стосуються регіонального розвитку, досягається тільки тоді, коли відбувається сумісна взаємодія (співпраця) суб'єктів різного рівня;

програмування як принцип регіональної політики припускає розробку певних стратегій розвитку. Програмування припускає чітко визначену систему цілей, для досягнення яких і розробляється відповідна стратегія;

програми розвитку регіонів є основним інструментом інституційних методів, на реалізацію яких виділяються фінансові кошти із спеціалізованих фондів ЄС. Слід підкреслити, що дані ресурси повинні бути обов'язково розширені за рахунок місцевих фінансів. Таким чином, досягається, з одного боку, концентрація ресурсів, необхідних для досягнення конкретних цілей, а з іншого, – їх додаткове фінансування за рахунок місцевих джерел (*принцип адиціоналізма*) і доповнення (*принцип компліментарності*).

Реалізація вищезгаданих принципів дозволяє розвивати збалансований розвиток регіонів Європи, виключаючи споживацькі настрої в депресивних районах. Пріоритетними напрямками регіональної політики є:

- сприяння розвитку реструктуризації відсталіх регіонів;
- підтримка соціально-економічних перетворень і сільського господарства в регіонах із структурними проблемами;
- модернізація політики у сфері освіти, професійно-технічної підготовки і зайнятості.

Зазначені напрями діяли впродовж 2000-2006 рр. і на їх реалізацію було спрямовано 213 млрд. євро, зокрема на заходи реструктуризації – 74,4% від загального фінансування, на підтримку соціально-економічних перетворень і сільського господарства в регіонах із структурними проблемами – 11,5%, на модернізацію політики в сфері зайнятості та освітянські проекти – 14,1%. Серед інструментів регіонального розвитку, які сьогодні використовуються в ЄС, поширені наступні: інвестиційні гранти, податкові пільги, субсидування відсоткових ставок, субвенції тощо. Їх використання дозволяє, з одного боку, ліквідувати відсталість окремих регіонів, а з іншого – підсилити їх конкурентоспроможність.

У 2008 році Європарламент затвердив бюджет Європейського союзу у розмірі 129,1 млрд. євро. Ця сума становила 1,03% від показника валового національного доходу інтеграційного об'єднання. Значна частина бюджету (55,0 млрд. євро) охоплює сільськогосподарський сектор. Разом з тим порівняно з 1960-ми і 1970-ми роками частка аграрних витрат істотно скоротилася. Вперше в 2008 році найбільша частина бюджету спрямовується на забезпечення економічного зростання, розвиток конкуренції і об'єднання економік країн ЄС в промислово-економічній сфері. По цим статтям ЄС запланував витратити 58,0 млрд. євро.

Країни ЄС утворили єдиний економічний простір на умовах взаємовигідної співпраці, що реалізується на макро- і мікрорівні. Досягнення регіональної однорідності, а не політичного союзу – одна з головних ідей розвитку ЄС, звідси, актуальним стає формування гомогенного простору, заснованого на рівному рівні розвитку регіонів. У документах, що регламентують діяльність Євросоюзу, серед основних цілей розвитку європейської інтеграції не значиться формування континентального ринку. В той же час поступове розширення ЄС на схід, а також визнання важливості близькосхідного і північноафриканського інтересів для даного об'єднання, дозволяють зробити висновок про створення основ формування європейської континентальної моделі регіональної інтеграції.

Інтеграція була одним з головних джерел економічного зростання Європи. Вона становила невід'ємну частину швидкої реальної конвергенції між Європою і США впродовж більшої частини післявоєнного періоду, а створення спільного ринку сприяло значній активізації торгівлі між європейськими країнами і економічному зростанню регіону. Хоча інтеграція активізувала темпи економічного зростання (багато в чому завдяки стимулюванню змін на національному рівні), її позитивна дія поступово витіснялася менш сприятливими ефектами, пов'язаними з негнучкістю внутрішньої політики.

Внутрішні проблеми економічного розвитку країн-членів ЄС вимагають відповідної консолідації і в управлінні бюджетно-податковою політикою. Так, на межі XX-XXI століть Європейський Союз зіткнувся з викликами посилюючої глобалізації, і одночасно – з необхідністю внутрішньої модернізації і проведення досить глибоких реформ у ряді сфер. Розширення ЄС не тільки не вирішило внутрішні проблеми об'єднання, а ще більше їх загострило. Внутрішні соціально-економічні проблеми ЄС (складна депресивна економічна і соціальна ситуація в більшості країн ЄС, старіння населення, скорочення народжуваності, легальна і нелегальна міграція з Північної Африки, Близького Сходу і Туреччини), а також загострення міжнародної конкуренції і ослаблення позицій ЄС в світовому господарстві вимагають розробки відповідної стратегії розвитку даного інтеграційного об'єднання.

Лісабонська стратегія, схвалена в 2000 році, є планом економічного розвитку. Її мета – перетворити ЄС в 2010 році на «найбільш конкурентоспроможний в світі наукоємкий економічний суб'єкт». У перші роки ця стратегія не дала бажаних результатів. У зв'язку з цим в 2005 році ЄС почав реалізацію її нового етапу, визначивши пріоритетними стратегічні цілі здійснення економічного зростання і збільшення зайнятості. Після цього в останні два роки «Лісабонська стратегія» стала давати перші

результати і надала певне сприяння економіці ЄС, оскільки в країнах-учасниках даного об'єднання більше уваги стало приділятися 4-м пріоритетним областям: інтелектуальному новаторству, поліпшенню комерційної ситуації, реформі на ринку праці, енергетиці і кліматичним змінам.

УДК 339.992(100)(043)

Яремчук І. Г., доктор економічних наук, професор

МОДЕЛІ ТА НАПРЯМКИ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Інтеграція являє собою об'єктивний процес розвитку стійких економічних зв'язків і поділу праці національних господарств, які близькі за економічним рівнем. Охоплюючи зовнішньоекономічний обмін, сферу виробництва, вона веде до тісного переплетення національних господарств, до створення регіональних господарських комплексів.

Конкретні форми економічної взаємодії залежать від рівня господарського розвитку країн-учасниць. Особливості країн відповідно впливають на характер і рушійні сили інтеграції.

Процес розвитку економічної інтеграції викликаний не тільки економічними, а й політичними причинами. Хоча основною причиною інтеграції є вимоги високорозвинутих продуктивних сил, що переросли межі національних господарств, історично цей процес складався таким чином, що співвідношення політичних і економічних чинників на окремих етапах змінювалося.

У широкому розумінні міжнародну економічну інтеграцію визначають і як відносини, і як процес. Інтеграцію в першому розумінні можна тлумачити як відсутність будь-якої форми дискримінації іноземних партнерів і кожній із національних економік. У такому плані міжнародна економічна інтеграція розглядається як найвищий рівень розвитку міжнародних економічних відносин. Як процес інтеграція проявляється в стиранні відмінностей між економічними суб'єктами – представниками різних держав. На мікрорівні вирізняють горизонтальну і вертикальну інтеграцію.

Горизонтальна інтеграція виникає при злитті фірм, які виробляють подібні або однорідні товари з метою їх подальшої реалізації через спільну систему розподілу й отримання при цьому додаткового прибутку, і супроводжується виробництвом за кордоном товарів, аналогічних тим, що виробляються в країні базування.

Вертикальна інтеграція передбачає об'єднання фірм, які функціонують у різних виробничих циклах. Розрізняють три форми вертикальної інтеграції:

1. інтеграція «вниз» (наприклад, приєднання заводу-виробника сировини чи напівфабрикатів до компанії, яка веде головне виробництво);
2. виробнича інтеграція «вгору» (наприклад, придбання сталеплавильною компанією заводу, що виробляє металоконструкції);
3. невиробнича інтеграція «вгору», що включає сферу розподілу.

На певному рівні розвитку мікроінтеграції виникають транснаціональні корпорації. Вони є найбільш інтегрованими мікроструктурами.

На рівні національних економік інтеграція розвивається на основі формування економічних об'єднань країн з тим чи іншим ступенем узгодження їх національних політик. Тут йдеться про явище економічного регіоналізму. Отже, маємо дворівневу структуру інтеграційного процесу (рис.1).